

שר החקלאות ופיתוח הכפר

י"ז טבת תשע"ח
04 ינואר 2018

לכבוד,
ח"כ אורי מקלב
מ"מ יו"ר הוועדה המיוחדת לזכויות הילד

שלום רב,

**הנדון: התייחסות לדיון בנושא: "שימוש בחומרי הדברה ליד מוסדות חינוך וגנים
ציבוריים"**

סמך: מכתבך מיום כ"ד תמוז תשע"ז (18.7.17)

ראשית אתנצל על העיכוב במתן המענה.
מצורף בזאת התייחסות השירותים להגנת הצומח ולביקורת בנושא.

בברכה,

אורי אריאל יהודה הכהן
שר החקלאות ופיתוח הכפר

העתק:
הוועדה המיוחדת לזכויות הילד

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השרותים להגנת הצומח ולביקורת
הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681524 – 03 פקס. 9681507 – 03
אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

כ"ה כסלו תשע"ח
13 דצמבר 2017

הנדון : התייחסות לפנייה של הוועדה המיוחדת לזכויות הילד בנושא "שימוש בחומרי הדברה ליד מוסדות חינוך וגנים ציבוריים"
סימוכין : מכתב מתאריך 18 יולי 2017

משרד החקלאות ופיתוח הכפר רושם תכשירים כימיים להגנת הצומח מכח חוק הגנת הצומח, תשט"ז-1956 ובהתאם לתקנות הגנת הצומח (הסדר יבוא ומכירה של תכשירים כימיים) תשנ"ה-1994 (להלן התקנות).

כל תכשיר כימי הבא במגע עם צמח (לרבות עשבים) מחייב רישום ע"י משרד החקלאות ופיתוח הכפר ובהתאם לתקנות.

על כל אריזה של תכשיר כימי מוצמדת תווית (תקנה 5 בתקנות), בכל תווית בנוסף לטבלת השימושים בתווית רשומים, בין היתר, אמצעי זהירות ומיגון, סכנות לסביבה, עזרה ראשונה, זמן כניסה לשטח לאחר הריסוס ועוד פרטים נוספים המבטיחים שימוש נכון שלא מסכן את הבריאות והסביבה.

על כל תווית בתכשיר רשום "לא לשימוש ביתי" בצורה בולטת לעין ובהתאם לתנות התכשירים הכימיים המאושרים ע"י משרד החקלאות ופיתוח הכפר אסורים לשימוש בתוך הבתים והמבנים. בנוסף להנחיות הברורות המופיעות על תווית האריזה קיימת עוד תקנה המסדירה את השימוש החוקי בתכשירים הכימיים, תקנות הגנת הצומח (קיום הוראות תווית אריזה), התשל"ז-1977.

מאחר ותכשירים כימיים מיועדים לשימושים מגוונים להגנת הצומח, חומרים כימיים שונים, ומגווני פעולה רבים, לכן תכשירים אלו שונים מבחינת מידת הסיכון שלהם ודרגת הרעילות. מתוך כ-1400 תכשירים הרשומים להגנת הצומח, הרב המוחלט של התכשירים מסווגים תכשיר מסוכן, ולאחר מכן מסוכן לבריאות, ורק כ-2% מהתכשירים מסווגים כרעיל ורעיל ביותר). התכשירים הרעילים ביותר, גם כן, אסורים לשימוש ליד מבנים, והנושא מוסדר בתקנות החומרים המסוכנים (שימוש בתכשירים ליד מבנים), תשס"ה-2005, עבור התכשירים הרעילים.

נושא חומרי הדברה מוסדר בחוקים ותקנות עם דגש על הזהירות בשימוש בחומרי הדברה ושימוש בחומרי הדברה אשר לא מסכנים את בריאות האדם והסביבה.

רשום במכתב " הדברה חקלאית, שעניינה הדברת מזיקים לחקלאות כולל הדברת עשבי בר – תחום זה אינו מוסדר בחקיקה, ומצוי באחריות משרד החקלאות ופיתוח הכפר" חשוב לציין שנושא העשבים מוסדר בתקנות, וכל תכשיר המשמש כקוטל עשבים עובר אותו מסלול של רישוי כמו כל תכשיר הדברה, ובטבלת השימושים בתווית רשום במפורט עבור אילו עשבים וכל אמצעי הזהירות והמיגון כמו שאר התכשירים.

רשום גם "נציג משרד החקלאות ופיתוח הכפר ספר שקיימות שתי ועדות בין-משרדיות בהן נעשה רישום ורישוי של החומרים להדברה חקלאית".

הכוונה כאן עבור הוועדות המייעצות ברישום התכשירים, בשתי תקנות שונות האחת התקנות לרישום תכשירים כימיים להגנת הצומח והשנייה בתקנות מחלות בעלי חיים (תכשירי חיטוי, ניקוי והדברה), תשמ"ב-1982. עבור תכשירים להגנת הצומח מדובר בוועדה בין-משרדית אחת.

במכתב רשום " ולנסח תקנות בשיתוף המשרדים : להגנת הסביבה, הבריאות ומשרד העבודה. נציגת המרכז לשלטון המקומי בקשה שהמשרדים ישתפו את המרכז בניסוח התקנות, עוד בטרם הבאתם לאישור" בנושא הדברה באזורים ציבוריים. (אנחנו לא מקדמים תקנות כאלה)

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השרותים להגנת הצומח ולביקורת
הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681524 – 03 פקס. 9681507 – 03
אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

נציגת משרד הבריאות אמרה שהם מוטרדים באשר לשימוש בחומרי ההדברה באזורים העירוניים ובמוסדות חינוך. לדבריה, המשרד העביר המלצותיו למשרדים השונים, ולא ברור מדוע כתיבת התקנות מתעכבת.

חשוב לציין שבאף מקום לא מדובר על כתיבת תקנות עבור הדברה באזורים עירוניים אלה בכתיבת הנחיות לשלטון מקומי ומוסדות חינוך.

בנוגע לבקשת הוועדה המיוחדת לזכויות הילד ממשרד החקלאות ופיתוח הכפר לקדם את ניסוח התקנות העוסקות בהדברה בשטחים ציבוריים בהקדם, בשיתוף משרדי: הגנת הסביבה, הבריאות, העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, וקוראת לשתף את משרד החינוך ומרכז השלטון המקומי בניסוחן. להלן ההתייחסות בנקודה זו:

1. משרד החקלאות ופיתוח הכפר יחד עם המשרד להגנת הסביבה, משרד הבריאות פנינו בפנייה משותפת למשרד החינוך ורשויות מקומיות בנושא: **"יישום עשרה עקרונות בנושא יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך ובסביבתם"** הכוללת **"הנחיות מקצועיות להדברה במוסדות חינוך ובסביבתם"**, ארבעה משרדים השתתפו בכתיבת ההנחיות (משרד החקלאות, הגנת הסביבה, בריאות ועבודה). הפנייה הייתה לקראת פתיחת שנת הלימודים

2. במהלך השנה משרד החקלאות ובהתייעצות עם הוועדה הבין משרדית המייעצת לרישום תכשירים כימיים ובמטרה להפחית את השימוש בקוטלי עשבים באזורים אורבניים קדמנו את ההגדרה מחדש למושג "שטחי בור" המופיע בתוויות של קוטלי עשבים, ובמטרה להביא לצמצום האפשרי בשימוש בקוטלי עשבים.

הסיבה לכך שחלק מקוטלי עשבים מורשים ע"פ התוויות לשימוש בשטחי בור (בין היתר). הגדרת שימוש זו רחבה מידי, ועל כן עלולה להטעות ולהתפרש כהנחיה גורפת ליישום. המשרד אף כתב מסמך בנושא "קוטלי עשבים לשימוש בשטחי בור". המסמך מציג טבלה מפורטת הכוללת אפיון חדש לשימושים בקוטלי עשבים המורשים לטיפול בשטחי בור. מסמך זה שימש כבסיס מקצועי אשר קדם את כל הדיונים בוועדה הבין משרדית, ולאחרונה (בחודש נובמבר ודצמבר) התקבלה החלטה סופית באשר להגדרה חדשה לשטחי בור והחלוקה ל- 4 קטגוריות חדשות, כך שיהיה שימוש של מסי מינימלי של קוטלי עשבים לשימוש בשטחים אורבניים. הרשימה תועבר בימים הקרובים לחברות בעלות תעודות הרישום ובדרישה לעדכן את תווית האריזה בהתאם להחלטות שהתקבלו.

3. חשוב לציין שמשרד החקלאות ופיתוח הכפר פועל במישורים רבים במטרה להפחית השימוש והחשיפה של חומרי הדברה המשמשים בחקלאות, ומשתף פעולה עם משרדי ממשלה רבים ובעלי עניין.

4. ב- 12/9/2017 משרד החקלאות ופיתוח הכפר בהשתתפות עם משרד הגנת הסביבה, בריאות והעבודה האחראים על רגולציה של חומרי הדברה, הוביל לארגון כנס הראשון מסוגו בנושא "לקראת גיבוש מדיניות הדברה", שבו היה מפגש של הרגולטורים, משרדי ממשלה שאינם רגולטורים, חוקרים, חקלאים, תעשיינים, נציגי שלטון מקומי, נציגי ציבור ובעלי עניין רבים, לדון בסוגיות רוחביות בנושאי חומרי הדברה. בנוסף התקיימו ארבעה שולחנות התייעצות שונות (תקינה ורגולציה, פיקוח על תכשירי הדברה ואמצעי יישום, הקמת מערך מידע לאומי של תכשירי הדברה, הסברה הדרכה חינוך ובטיחות). אנחנו במשרד החקלאות עובדים על סיכום הכנס והגשת המלצות לקובעי המדיניות וההחלטות במשרדים הרלוונטיים.
להלן קישור להרצאות של הכנס:

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השרותים להגנת הצומח ולביקורת
הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681524 – 03 פקס. 9681507 – 03
אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

<http://www.moag.gov.il/ppis/Yechidot/hachshara%20ve%20minhal/pirsumim/Pages/kenes-20170912.aspx>

5. במקביל, בהתאם להחלטת שלושת המנכ"ל"ם של משרד החקלאות, הגנת הסביבה ומשרד הבריאות מחודש יוני 2017, הגורמים המקצועיים של שלושת המשרדים הכינו תכנית להפחתת החשיפה בחומרי הדברה. התקיימו דיונים ברמה של מנכ"ל"י המשרדים ונקבעו עוד ישיבות ליישום התכנית שחברה ע"י הגורמים המקצועיים.

אחת התוצאות הישירות הינו מינוי וועדת היגוי עליונה בין-משרדית לרישוי תכשירי הדברה שתפקידה לקדם תחומי פעולה במטרה להפחית חשיפה לחומרי הדברה. התכנית עוסקת בין היתר בהגבלת מכירת החומרים המסוכנים ביותר, פיקוח, הדרכה הכשרה והסברה.

6. לאחרונה (תחילת חודש דצמבר) השלמנו לסיוע למשרד הבריאות בכתיבת "נוהל דיווח ושיתוף פעולה בין משרד הבריאות ומשרד החקלאות ופיתוח הכפר באירוע חדירת חומרי הדברה למערכת מי שתיה".

7. משרד החקלאות ופיתוח הכפר מפקח על השימוש בתכשירים כימיים לחקלאות ע"י בדיקת תקינות התכשירים הנמכרים לחקלאים, וע"י בדיקת סקרי שאריות חומרי הדברה בתוצרת חקלאית.

נספח:

1. מסמך "יישום עשרה עקרונות בנושא יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך ובסביבתם"
2. קוטלי עשבים לשימוש בשטחי בור"
3. כתב מינוי של הוועדה היגוי עליונה בין-משרדית לרישוי תכשירי הדברה

בברכה,
ד"ר לילא שיני-חגי-יחיא
מנהלת אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

העתק:

פרופ' עבד גרה -מנהל השרותים להגנת הצומח ולביקורת

כתב מינוי

לכבוד

ד"ר אורי שלום - נציג המשרד להגנת הסביבה לרישום תכשירי הדברה תברואיים
ד"ר לילא שיני-חג'-יחיא - נציגת משרד החקלאות/השירותים להגנ"צ לרישום תכשירי הדברה להגה"צ
ד"ר ארז לוברני - נציג משרד החקלאות/השירותים הווטרינריים, לרישום תכשירי הדברה ווטרינריים
ד"ר תמר ברמן - נציגת משרד הבריאות לרישום תכשירי הדברה בישראל
ד"ר רינה ורסנו - נציגת הוועדה הבינמשרדית לרישום תכשירי הדברה להגנ"צ
ד"ר ארנה מצנר - נציגת הוועדה לרישום תכשירי הדברה תברואיים

שלום רב,

הנדון: מינוי לוועדת ההיגוי העליונה הבין-משרדית לרישום תכשירי הדברה

הנך ממונה בזאת להיות חבר/ה בוועדת ההיגוי הבין-משרדית העליונה לרישום תכשירי הדברה של שלושת המשרדים העוסקים ברישום תכשירי הדברה בישראל (חקלאות, סביבה ובריאות).

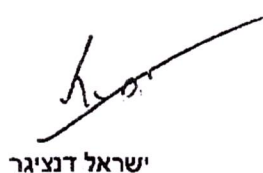
תפקידי הוועדה:

1. לערוך תיאום מקצועי בין וועדות הרישום השונות (שתי הוועדות לרישום לתכשירי הדברה של משרד החקלאות, הוועדה לרישום תכשירי הדברה של המשרד להגנת הסביבה והוועדה המייעצת לתכשירים אישיים להדברת מזיקים לאדם של משרד הבריאות).
2. להמליץ לוועדות הרישום השונות של המשרדים על מדיניות רישום אחידה בכל הנושאים המשותפים להן ברישום תכשירי הדברה, כגון: תוויות, מזיקים זהים בתברואה וחקלאות, "מסלול ירחק" לרישום תכשירי הדברה ודרכי הגבלות מכירה ודרכי הפיקוח על שיווקם, ובהתאם להחלטות של הח"מ בנושא הפחתת חשיפה לחומרי הדברה.
3. להכין למנכ"לי שלושת המשרדים המלצה מפורסת להקמת רישום אחד משותף לכל המשרדים, אשר תהווה את הבסיס לחקיקה בנושא.
4. להכין בסיס מידע השוואתי על הרעלות מכלל חומרי ההדברה בישראל.
5. להזמין לדיוני הוועדה משקיפים ממשרדים אחרים ונציגי ציבור לפי הצורך, כולל משקיף קבוע ממשרד העבודה.
6. להסתייע בצוות משפטי משותף לשלושת המשרדים שילווה את עבודת הוועדה.
7. מינוי זה יסתיים במועד הכניסה לתוקף של חקיקה בנושא רישום אחד משותף לכל המשרדים.
8. יו"ר הוועדה יהיה נציג אחד המשרדים ויתחלף אחת ל-12 חודשים.

ד"ר רבקה שפר

ראש שרותי בריאות הציבור

ישראל דנציגר

מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה

ברכה
שלמה אליהו

מנכ"ל משרד החקלאות

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 1 מתוך 6

י"ד אייר תשע"ז
10 מאי 2017

קוטלי עשבים לשימוש בשטחי בור

חוק הגנת הצומח והתקנות שהותקנו מכוחו, חלים על צמחים ומוצרי צמחים באשר הם כולל באזורים אורבניים.

תכשירי הדברה לחקלאות לרבות קוטלי עשבים (ק"ע) נרשמים בהתאם לתקנות הגנת הצומח (הסדר יבוא ומכירה של תכשירים כימיים), התשנ"ה – 1994 (להליך התקנות) בתוויות האריזה של התכשירים נדרש לכתוב "לא לשימוש ביתי", בהתאם לסעיף 5 בתקנות, כאשר הכוונה היא לשימוש בתוך מבנים. בתקנות ותוויות אין התייחסות לשטחים אורבניים. חלק מק"ע מורשים ע"פ התוויות לשימוש בשטחי בור (בין היתר). הגדרת שימוש זו רחבה מידי, ועל כן עלולה להטעות ולהתפרש כהנחיה גורפת ליישום.

על מנת לבחון את הנושא מונתה וועדה מצומצמת שתפקידה ליעץ לוועדה הבינמשרדית כיצד להגדיר מחדש את השימוש.

מסמך זה, מציג טבלה מפורטת הכוללת אפיון חדש לשימושים בק"ע המורשים לטיפול בשטחי בור.

הגדרת שטחי בור

"בור" – שדה שלא נעבד, לא נחרש ולא נזרע (מילון אבן שושן).
הגדרת "שטח בור" נכללת בתוויות ק"ע של 52 תכשירים המכילים 21 חומרים פעילים. במסגרת הצעה זו המונח "שטחי בור" מבוטל, ובמקומו מוצעות שלוש קטגוריות, להלן:

א. **לאורך צידי דרכים בינעירוניות, ופסי רכבת.**

ב. **סביב מאגרי מים ותעלות ניקוז.**

ג. **שטחים סביב יישוב ומתקנים חקלאיים ללא צמחי תרבות.**

תכונות החומרים הפעילים שבתכשירים נמצאים בלב החלוקה החדשה, כדוגמת: רעילות לאדם ולסביבה, קשירה לקרקעות שונות, קצב פירוק, מסיסות במים, נטייה לרחף. כמוכן, חשובה ההתייחסות לסיווג החומרים הפעילים של קוטלי העשבים על פי הארגון הבינלאומי HRAC (Herbicide Resistance Action Committee), על מנת לוודא כי קיימת נציגות של מגוון חומרים פעילים עבור כל אחת מקטגוריות השימוש הנ"ל. זהו הכרח שנועד לצמצם את הסיכון ללחץ ברירני וליצירת עמידות מואצת של עשבים רעים למנגנון הדברה מסויים.

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 2 מתוך 6

רגולציה

א. הגבלת השימוש בחומרי הדברה בשטחי בור

ישנה חקיקה המגבילה את יישום תכשירי הדברה במטרה לצמצם ככל האפשר חשיפה של הציבור ומערכות טבע רגישות לתכשירים. להלן עיקרי החקיקה:

1. "תקנות החומרים המסוכנים (שימוש בתכשירים ליד מבנים), תשס"ה-2005"
(תקנות המשותפות לשר להגנת הסביבה ושר החקלאות). אשר קובעות מרחקים לשימוש בתכשירים ליד מבנים המאוכלסים בבני אדם בעת השימוש בתכשיר. סעיף 2 ב. בתקנות, מגביל את המרחק ליישום תכשירי הדברה ממבנים, רק עבור תכשירים שרעילותם בדרגה I ו-II. " (ב) אם לא צוין אחרת בתווית, השימוש בתכשיר שדרגת רעילותו היא I או II, יבוצע במרחק שלא יפחת מ-50 מטרים ממבנה, וכאשר הרוח נושבת לכיוון המבנה – במרחק שלא יפחת מ-100 מטרים." יש לציין כי אף אחד מתכשירי ההדברה המורשים לשימוש בשטח בור, אינו כלול בדרגות רעילות אלו.
בנוסף, מחייבות התקנות, לגבי שימוש בתכשירים ברמת רעילות I ו-II, להציב שלט אזהרה בצורה, בנוסח ובגודל שנקבע בתוספת לתקנות.
2. "תקנות המים (מניעת זיהום מים) (ריסוס בקרבת מקורות מים), תשנ"א-1991" – (משרד להגנת הסביבה). שני סעיפים בתקנה מתייחסים ליישום בקרבת מקור מים. סעיף 2. " לא יבצע אדם ריסוס באופן שיגרום או שעלול לגרום לתכשיר להגיע למקור מים, לא יגרום לריסוס כאמור ולא יסייע בו. " וסעיף 5 המגביל מרחק ריסוס אווירי: " (א) ריסוס מהאוויר יבוצע במרחק שלא יפחת מ-
(1) 300 מטרים ממקורות המים האמורים בתקנה 3 ו-200 מטרים מהנחלים כמפורט בתוספת, אלא אם כן אישר השר ריסוס במרחק פחות מהאמור, אך לא פחות מ-50 מטרים ממקורות המים האמורים ;
(2) 50 מטרים מכל נחל אחר. אין בתקנה זו מניעה גורפת לשימוש בתכשירי הדברה בסמוך למקורות מים, אלא הגבלה רק במקרה שיש סכנה לזיהום.
3. התוספת הראשונה לתקנות בריאות העם (איכותם התברואית של מיישתיה ומיתקני מי שתיה), התשע"ג-2013¹ (משרד הבריאות), מציינת חומרים פעילים בחומרי הדברה הנדרשים לניטור במי שתייה, ומגבילה את ריכוזם המירבי. רשימה זו כוללת

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 3 מתוך 6

10 חומרים פעילים המשמשים כקוטלי עשבים, מתוכם 5 גנוזים. רק חומר פעיל אחד (2,4-D) מורשה לשימוש בשטחי בור.

ב. הנחיות לשימוש בקוטלי עשבים להדברה בשטחים שאינם שדה חקלאי או בשטחים הסמוכים למבנים:

- א. הרשות הארצית לכבאות והצלה, ניסחה עקרונות מקצועיים מנחים להגנה על יישובים סמוכי יער וחורש מפני דליקות יער וחורש. סעיף 2. (ז) (2) מסמך עקרונות זה, מגדיר צורך בשמירת רצועה נקייה מצומח סביב יישובים על מנת לאפשר כניסה של רכב כיבוי. " (2) בתחומי הרצועה הפנימית ולכל אורכה- דרך עפר שרוחבה לא יפחת מ- 6 מטרים, אשר תהיה נקייה מכל עץ או צמח, ותאפשר מעבר חופשי לכלי רכב לכיבוי ולחילוץ (להלן דרך עפר היקפית). " כמו-כן, סעיף 9. (מבנה ומתקן מוגנים ביישוב מוגן) במסמך עקרונות זה, מגדירים רצועה ברוחב 15 מטר, נקייה מצמחייה, סביב תחנות דלק, מתקנים לאחסון גז בכמות גדולה מ-460 ליטרים, ומתקן לאחסון חומרי דלק ושמן בכמות גדולה מ-1000 ליטרים.
- ב. חטיבת התשתיות/אגף מסילה וסביבה ברכבת ישראל, דורשת מקבלני הביצוע שלה באמצעות פירוט המכרזים לתחזוקה, "סביבה נקייה לחלוטין מכל גורם, לרבות עשבייה, צמחיה מכל סוג שהוא, עצים, ענפים ופסולת מכל סוג שהוא" ברצועה של 5 מטר מכל צד של מסילה, כשזו נמצאת על סוללה. או 6 מטר צד של המסילה, וכל השטח הכלוא בין מסילות (בהתאם למספר המסילות). נוסף לכך, נדרש ניקוי מוחלט של עשבייה ליד מתקני איתות, תקשורת ומתקני ביטחון, ברדיוס של 3 מטר מגבולות המתקן ובסמוך לגדרות הרכבת כ- 3 מטר מכל צד של הגדר לכל אורכה.
- ג. **תקנות התעבורה (1961-תשכ"א)** שול דרך: השטח שאין לצדו מדרכה הסמוך לשפת הכביש, עד לרוחב של שלושה מטרים או עד לקצה תעלת ניקוז כאשר דופן התעלה מצוי פחות משלושה מטרים משפת הכביש. התקנה מחיבת שמירה על שול פנוי נקי.

צרכים עיקריים להדברת עשבים באזורים מיושבים ובצידי דרכים:

1. מניעת שריפות
2. מניעת נזק למשטחים קשים הכולל סדקים בקצות משטח סלול ובמרכזו.

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 4 מתוך 6

3. מניעת החלקה
4. העשביה גורמת להפרעה בניקוז ויצירת מצע גידול לעשבים נוספים
5. מניעת סתימת תעלות ניקוז בצדי דרכים
6. חניית חירום (צידי דרכים)
7. הפרעה לשדה הראיה
8. מניעת סחף קרקע
9. הרחקת שטחיי מחייה של בע"ח מזיקים (נחשים) מאנשים.
10. צמצום הפצה של עשבים פולשים (צידי דרכים).

על מנת לקיים הנחיות אלה, יש להותיר מגוון אמצעים שיאפשרו לשמור באופן מיטבי על דרישות אלו.

להל"ן מצורפת (נספח 1) הצעת השירותים להגנת הצומח ולביקורת, משרד החקלאות ופיתוח הכפר לביצוע רביזיה בקוטלי העשבים וחלוקתם בהתאם לקטגוריות המוצעות בסעיף הגדרת שטחי בור הנ"ל. בקביעת הרשימה נעזרנו במומחים מהאקדמיה ומחוצה לה.

הדברת עשבים באזורים אורבניים במדינות שונות.

בנוסף להגדרה מחדש של שטחי בור נסקר מידע מהספרות בנוגע לרגולציה בהדברת עשבים בשטחים אורבניים במספר מדינות בעולם המערבי. להל"ן עיקר הממצאים:

בשבע מדינות אירופאיות שנסקרו דווח כי ק"ע מהווים את החלק העיקרי מכלל תכשירי ההדברה שנמצאים בשימוש בשטחים שאינם חקלאיים כולל שטחים אורבניים. אזורים אורבניים בהקשר זה כוללים:

משטחים מרוצפים / סלולים, פארקים, כיכרות, גינות ציבורי, בתי קברות. צדי כבישים: עירוניים ובין עירוניים - לא כולל מסילות רכבת (מסיבות רגולטיביות). ככלל אין מדינות אחידה בכל מדינה ומדינה וכל רשות מקומית נוהגת על פי בחירתה.

הבעיה העיקרית היא זיהום מי שתיה בשאריות קוטלי עשבים. הגורם העיקרי לזיהום הינו ריסוס ע"ג משטחים מרוצפים ויצירת נגר עילי בו זורמים תכשירי ההדברה לצדי דרכים ולמערכות הניקוז של מי השתייה. הסיכוי לפירוק קוטלי עשבים ולספיחתם בקרקע מצומצם כאשר מי התהום גבוהים וקרובים לפני השטח.

עלות הדברה ללא קוטלי עשבים גבוהה ב- 100% - 40% מהדברה כימית מקובלת.

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 5 מתוך 6

ברב המדינות קימת הסמכה למשתמשים בחומרי הדברה
מסקנות עיקריות שעלו משאלון שנערך בין מדינות ה OECD בקשר לרישום וליישום של תכשירי
הדברה בסביבה מיושבת (2014) הן:
ציוד יעודי - חלק מהמדינות מחיבות יישום בעזרת ציוד יעודי המפחית את הרוח.
שימוש במרסס גב - סלובניה אוסרת שימוש במרסס גב במרחק 20מ' ממתקן שבו ילדים או בייח.
ריסוס בחממה - הולנד מחיבת אישור נפרד לריסוס בחממה.
ריסוס אווירי - יש מגבלות לריסוס אווירי לתכשירים ברמת toxic /very toxic באזור מיושב
במספר מדינות. – בדומה לתקנות חומרים מסוכנים הנזכרות לעיל.
שטח בופר - בהולנד ישנה המלצה להגדרת שטח בופר הנקי מק"ע (25-20 מ' מחממה ו - 50מ'
ממטע) במדינות אחרות הגדרות שונות למשל חיוב מרחק של 1מ' מגידול נמוך ו- 3מ' מגידול
גבוה.
הודעה לציבור: בחלק מהמדינות / האזורים יש להודיע לציבור לפני ריסוס. ההודעה בהתאם
לשיטת היישום (אווירי ועירפול עם הודעה).
הסמכה - למרבית המדינות יש הסמכה מחיבת כללית לרססים. יש גם הסמכה ייעודית לחומרים
מסוכנים יחסית או לרססים מסחריים. הכשרת הרססים כוללת ממשק טפול ברוח.

פיקוח ברשויות מוניציפליות בארץ

ישנה בעיית אכיפה של התקנות. חוק חדש יחסית - חוק הרשויות המקומיות (אכיפה
סביבתית – סמכויות פקחים), תשס"ח-2008 – המאפשר הסמכת מפקחים של רשויות
מוניציפליות לאכיפת חיקוקי סביבה, וביניהם חוק הגנת הצומח, לא מתבצע.

כתבו:

דניאלה כפרי – מנהלת תחום הרבולוגיה
יעל הזה – מרכזת ניסויי שדה בתכשירי הדברה לרישוי.

רשימת נספחים:

1. הגדרת שימושי שטחי בור מחדש-פירוט החומרים לכל קטגוריית.

מקורות:

1. הדברת עשבים ביערות, בשדרות עצים, ובשטחים ללא צמחיה תרבותית. שמעון ביטון
וטוביה יעקובי 2012.
2. תקנות החומרים המסוכנים (שימוש בתכשירים ליד מבנים), תשס"ה-2005
3. תקנות המים (מניעת זיהום מים) (ריסוס בקרבת מקורות מים), תשנ"א-1991
4. תקנות בריאות העם (איכותם התברואית של מי שתיה ומיתקני מי שתיה), התשע"ג
-2013.

מדינת ישראל

משרד החקלאות ופיתוח הכפר – השירותים להגנת הצומח ולביקורת

הקריה החקלאית ת.ד. 78, בית דגן 50250 טל. 9681407 – 03

אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה)

עמוד 6 מתוך 6

5. עקרונות מקצועיים מנחים להגנה על יישובים סמוכי יער וחורש, מפני דליקות יער. (הרשות הארצית וכבאות והצלה).
6. מכרז חטיבת תשתיות/אגף מסילה וסביבה- רכבת ישראל.
7. תקנות התעבורה, תשכ"א 1961.
8. Analytical Techniques in environmental chemistry/ J. Albaiges 1978
9. Pesticide fate in the Environment: A Guide for Field Inspections. W.E. Gillespie et.al. Illinois US 2011
10. ** Handbook of environmental fate and Exposer Data / Hoard
11. ***<https://www.fluoridealert.org/wp-content/pesticides/epage.diflufenican.effects.htm>
12. Pesticides and Groundwater: A Guide for the Pesticide User. Cornell Cooperative Extension.
13. <http://psep.cce.cornell.edu/facts-slides-self/facts/pest-gr-gud-grw89.aspx>
14. The Pesticide Manual / 2014
15. A review of pesticide policies and regulations for urban amenity areas in seven European countries. Article in Weed Research. June 2008 DOI: 10.1111/j.1365-3180.2008.00619.x · Source: OAI
16. Report of an OECD survey on risk management / mitigation approaches and options related to agricultural pesticide use near residential areas. Series on Pesticides No.78/ (2014)

העתק:

פרופ' עבד גרה : מנהל השירותים להגנת הצומח ולביקורת
ד"ר לילא שיני-חגי-יחיא : מנהלת אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה) השירותים להגנת הצומח ולביקורת.
ד"ר עדנה לוי : מנהלת אגף אבחון, השירותים להגנת הצומח ולביקורת.
אטל שפרוט : מנהלת תחום רישום ורישוי חומרי הדברה, השירותים להגנת הצומח ולביקורת.
ד"ר תמר ברמן : מנהלת תחום בריאות הסביבה, המחלקה לבריאות הסביבה משרד הבריאות
ד"ר זיוה חממה : מנהלת תחום מזון חדש, שירות המזון, משרד הבריאות.
ד"ר רינה ורסנו : מנהלת היחידה לניהול סיכונים במזון ויו"ר הועדה הביו משרדית לרישום ותכשירי הדברה, משרד הבריאות.
פרופ' ברוך רובין – הפקולטה לחקלאות ולאייכות הסביבה
ד"ר חנן אייזנברג – המחלקה לעשבים רעים, מרכז וולקני
שאול גרף – מדריך מו"פ צפון ומועצת הצמחים

המשרד להגנת הסביבה

משרד
הבריאות
נחיים בריאים יותר

לכבוד

ממונים על בטיחות במשרד החינוך
ממונים על בטיחות ברשויות המקומות
מנהלי מחלקות תברואה / גינון / שפע ברשויות המקומיות

שלום רב,

הנדון: יישום עשרה עקרונות בנושא יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך ובסביבתם

הנכם מתבקשים לפעול על פי עשרת העקרונות הבאים בעת יישום תכשירי הדברה במוסדות חינוך. יישום בהתאם לעקרונות ולהנחיות המקצועיות המצורפות יפחית באופן משמעותי את מידת חשיפה של התלמידים לתכשירי הדברה.

1. יישום תכשירי הדברה יתבצע אך ורק כשאינן כל חלופה פחות מסוכנת.
2. היישום יתבצע רק לאחר שבוצעו פעולות מניעה וניטור.
3. בתקופת הלימודים תודבר עשבייה אך רק באמצעים שאינם כימיים, אלא מכאניים.
4. לא יתבצע כל ריסוס של תכשירי הדברה בעת שילדים נוכחים במוסד החינוכי.
5. במידה ומתחייב ביצוע ריסוס הוא יבוצע בסופי שבוע או בחופשות, בלבד.
6. במקרים חריגים כאשר דרושה הדברה תברואית בריסוס בשטח הגן באמצע השבוע, מנהל המוסד החינוכי יקבע את מועד כניסת התלמידים למוסד בהתאם להנחיות המקצועיות של המדביר, המונחה בנושא זה בהוראות הכתובות בתווית תכשירי ההדברה.
7. כל פעולת יישום של תכשירי הדברה תתבצע רק לאחר קבלת אישור מהגורם האחראי ברשות המקומית ובתיאום עם מנהל המוסד החינוכי.
8. האישור יינתן בכתב וכתשובה לבקשה מפורטת בכתב שהוגשה מראש.
9. האישור להדברה תברואית בתוך המוסד החינוכי ובחצרו יינתן רק למדביר בעל רישיון מדביר במבנים ובשטח פתוח או רישיון מדביר באיוד.
10. כל שימוש בחומר הדברה יהיה רק בתכשירים מאושרים כחוק ובהתאם להוראות התווית.

מצ"ב פירוט ההנחיות המקצועיות וטופס לאישור ביצוע פעולות הדברה. עקרונות אלו נכתבו בהתייעצות גם עם מנהל אגף בטיחות ארצי במשרד החינוך ומפקח חקלאות ארצי במשרד העבודה.

בברכה,

ד"ר אורי שלום, מנהל אגף מזיקים והדברה, המשרד להגנת הסביבה
ד"ר לילא שיני-חג'-יחיא, מנהלת אגף א' (כימיה ותכשירי הדברה), משרד החקלאות
ד"ר תמר ברמן, טוקסיקולוגית ראשית, משרד הבריאות

העתקים:

אלון זס"ק, סמנכ"ל בכיר משאבי טבע, המשרד להגנת הסביבה
פרופ' עבד גרה מנהל השירותים להגנת הצומח ולביקורת
פרופ' איתמר גרוטו, משנה למנכ"ל משרד הבריאות

הנחיות מקצועיות להדברה במוסדות חינוך ובסביבתם

ד"ר שגיא גבריאלי¹, ד"ר לילא שיני-חג'-יחיא², אטל שפרוט² ד"ר תמר ברמן³ יאיר גולדשמיד⁴ וד"ר אורי שלום¹
¹משרד להגנת הסביבה, ²משרד החקלאות ופיתוח הכפר, ³משרד הבריאות, ⁴משרד העבודה

לאחרונה אירעו מספר אירועים בהם הדברה שבוצעה שלא כדיון או באופן לא מקצועי במוסדות חינוך גרמה לנזקים בדרגות שונות, לרבות השבתת מוסד החינוך למספר שעות או ימים, ולצורך בניקוי למניעת סיכון לבריאות התלמידים וסגל המוסד. מפורטת בזאת עמדתנו המקצועית ביחס לאופן ביצוע הדברה במוסדות חינוך.

תכשירי הדברה הינם חומרים מסוכנים לאדם ולסביבה. לכן, חובה להשתמש בתכשירי הדברה על פי ההוראות הקבועות בתווית, וכל זאת בזהירות הנדרשת והמתחייבת נוכח הרגישות המיוחדת של מוסדות חינוך. למותר לציין, שילדים מהווים קבוצת סיכון מיוחדת, בשל רגישותם המוגברת לרעלים (נוכח מאפייניהם הפיזיולוגיים והנשימתיים, משקלם, היותם בתהליך התפתחות והתנהגותם, לרבות מגע נרחב של ילדים, בעיקר בגיל הרך, עם משטחים שעליהם מיושמים חומרי הדברה כגון, רצפות, ארגזי חול וכו').

להלן הנחיות מקצועיות לביצוע ההדברה וטופס אישור ביצוע ההדברה:

- 1. ניטור מקדים** – לפני כל ביצוע של פעולת הדברה יבוצע ניטור. הניטור מהווה שלב הכרחי ומקדים לכל פעילות הדברה, ומטרתו לוודא קיומם של מזיקים, לזהות את המזיק וליצור תכנית הדברה ייחודית בהתאם למקום, למזיק ולרמת הנגיעות.
- 2. בחינה מקדימה** – בטרם יבוצע הדברה יבחן המדביר אם ניתן, בנסיבות העניין, לנקוט בפעולות מניעה או להשתמש באמצעים שאינם כוללים שימוש בתכשירי הדברה, לשם סילוק המזיק. אם מצא שניתן, המדביר יעדכן בכך את מזמין ההדברה ולא יבצע את ההדברה, אלא אם כן ימצא כי לא ניתן בנסיבות העניין לנקוט את אותן פעולות או את אותם אמצעים.
- 3. תכנית הדברה** – לפני ביצוע ההדברה תוכן תכנית הדברה במסגרתה ייקבעו:
המקומות בהם נדרש ליישם חומרי הדברה בשטח מוסד החינוך (לא יישומו חומרי הדברה במקומות שיש לילדים גישה אליהם), והתכשיר המתאים לביצוע ההדברה. בחירת תכשיר ההדברה המתאים תלויה במזיק המסוים אותו מבקשים להדביר ובהיקף הנגיעות. בנוסף, יש להתחשב בגורמים כגון: קרבתם של מקורות מזון לאזור ההדברה (חשש מהרעלת המזון), חשיפת ילדים לחומר ההדברה, חשיפת בעלי חיים רגישים לחומר ההדברה.
- 4. סדר וניקיון** – לפני כל ביצוע של פעולת הדברה יש לבצע פעולות ניקוי וסידור בתוך המבנה ומחוץ לו (מטבח, מחסן, גינות וכו'). אין לרסס חפצים ניידים (משחקים, עגלות, אופניים, ספרים וכו').
- 5. יש להעדיף שימוש בפיתיונות על פני ריסוס** – שימוש בפיתיונות היא צורת ההדברה הראשונה שתיושם (כגון גלים לתיקנים או לנמלים בתוך המבנה, גרגירים לנמלים מחוץ למבנה, תיבות האכלה למכרסמים וכו'). רק במידה ולא ניתן להשתמש בפיתיונות, תבוצע הדברה בריסוס.
- 6. ככל שמבוצע ריסוס הוא יבוצע בהתאם לתוצאות הניטור** – ריסוס יבוצע רק במוקדי נגיעות שאותרו בניטור המוקדם, ובהתאם לשיקול דעתו המקצועי של המדביר. יש להימנע מריסוס כולל בשטח, אלא אם נמצא בהתאם לניטור המוקדם שהדבר מתחייב מבחינה מקצועית, ולשאוף לצמצום השטחים בהם מתבצע ריסוס בחומר הדברה.
- 7. מועד ביצוע הדברה** – לא יתבצע כל ריסוס של חומר הדברה בעת שילדים נוכחים במוסד החינוכי. במידה ומתחייב ביצוע ריסוס הוא יבוצע בסופי שבוע או בחופשות, בלבד.

8. במקרים חריגים שדרושה הדברה תברואית בריסוס באמצע השבוע בשטח הגן מנהל המוסד החינוכי יקבע את מועד כניסת תלמידים למוסד בהתאם להנחיות המקצועיות של המדביר, המונחה בנושא זה בהוראות הכתובות בתווית תכשיר ההדברה. יש להקפיד על זמן המתנה מביצוע ההדברה ועד לכניסת תלמידים ועובדים למקום המרוסס, בהתאם להוראות התווית. הנחיות בנושא זה מופיעות על תווית התכשיר תחת הכותרת "זמן כניסה מחדש".
- פעולת הדברה בפיתיונות ניתן לבצע גם באמצע השבוע. תכשירי הדברה בפיתיונות, כגון גלים לתיקנים ולנמלים, מותרים ליישום גם בשעות הפעילות של הגן ובתנאי שההדברה מתבצעת בהתאם לכל הוראות התווית.
9. הדברה תברואית תבוצע אך ורק בתכשירים רשומים המאושרים ע"י המשרד להגנת הסביבה.
10. הדברת נגעים בצמחיה תבוצע אך ורק בתכשירים רשומים המאושרים ע"י משרד החקלאות ופיתוח הכפר. רצוי להשתמש בתכשירים המוכנים לשימוש שאינם דורשים מיהול.
11. אין להשתמש בקוטלי עשבים להדברת עשבייה. טיפול בעשבייה יבוצע באמצעים מכאניים בלבד כגון עקירה, כיסוח וכדו'.
12. הדברת מכרסמים בשטח המוסד החינוכי באמצעות פיתיונות רעילים תבוצע אך ורק בתכשירים תברואיים. יישום תכשירים אלו יהיה בתיבות האכלה בלבד תוך מיפוי מיקום התיבות.
13. לא תבוצע הדברה בריסוס, או בצורת יישום אחרת, של חומרים הפעילים הבאים: זרחנים אורגנים, קרבמטים, בשטח המוסד החינוכי.
14. בכל מקרה ומקרה של יישום של חומר הדברה יהיה רק באישור הגורם אחראי ברשות המקומית ובתיאום עם מנהל המוסד החינוכי. מומלץ לצרף העתק של התווית לטופס אישור ביצוע עבודת ההדברה.
15. **המדביר יכוון את עיקר פעולות ההדברה כנגד מקור המפגע** – לדוגמה: בטיפול בתיקן אמריקאי יש לבדוק קודם כל את ממערכת הביוב ובמידת הצורך להדביר את התיקנים המתרבים בה; טיפול בנמלים יתמקד בפגיעה בקינים (בין אם ע"י פיתיונות ובין אם ע"י ריסוס ישירות לתוך הקן); וטיפול במכרסמים יתמקד בקשר שבין המבנה לבין המזיק ויכלול מניעת מקורת מים, מזון ומחסה.
16. **מסירת מידע וקבלת העתק פנקס רישום פעולות הדברה תברואית (יומן ביצוע)** – מזמין ההדברה ידרוש ויקבל מהמדביר, לפני ביצוע ההדברה, מידע לעניין טיבה של ההדברה, ובכלל זה שם תכשיר ההדברה שנעשה בו שימוש, הסיכונים הכרוכים בהדברה, יעילותה והפעולות הנדרשות טרם ביצועה, במהלכה ובסיומה, בין השאר לפי ההוראות הקבועות בתווית התכשיר. לאחר ביצוע ההדברה יש לקבל מהמדביר העתק מפנקס רישום פעולות ההדברה ("יומן ביצוע פעולות הדברה") הכולל את כל המידע האמור.
17. **בכל מקרה שבו הופיעו תסמינים (סימפטומים) רפואיים או חשד לתסמינים** אצל אנשים הנמצאים בשטח המוסד החינוכי (כגון, בחילות, סחרחורות, כאבי ראש, חולשה וכיו') בעקבות הדברה – יש לפנות מיד לטיפול רפואי, לפנות באופן מיידי לרשות הארצית לכבאות והצלה וליידע את מוקד הסביבה במשרד להגנת הסביבה בטלפון *6911. במקרים אלו יש לעדכן גם את המרכז הארצי למידע בהרעלות, בביה"ח רמב"ם, בטל" - 04-8541900.

טופס אישור ביצוע עבודת הדברה תברואית במוסד חינוכי

הסבר: מדביר המבקש לבצע עבודת הדברה במוסד חינוכי ימלא את הטופס הבא ויעבירו לאישור האחראי ברשות המקומית ולא יחל בעבודה לפני קבלת אישור בכתב. יש למלא את כל השדות בטופס, כתנאי לאישור. האחראי ברשות המקומית יבחן את הטופס ובמידה וימצא אותו תקין, יאשר אותו ויחתום עליו.

ללא טופס מלא וחתום לא תבוצע פעולת ההדברה.

פרטי המדביר: שם פרטי: _____ שם משפחה: _____

מס' רישיון מדביר: _____ תוקף הרישיון: _____

סוג הרישיון: מדביר במבנים ובשטח פתוח / מדביר באיוד (סמן בעיגול את סוג הרישיון. שים לב – הדברה במוסד חינוכי לא תבצע על-ידי מדביר בדירות)

- מה המזיק/ים שזוהה: _____
- פעולות מניעה ואמצעי טיפול שאינם כוללים שימוש בתכשירי הדברה, שנבחנו לטיפול בבעיה:

_____

שם התכשיר/ים בו ייעשה שימוש _____

- המקומות בהם ייושם התכשיר/ים: _____

- מועד מתוכנן לביצוע ההדברה: תאריך: _____ שעה: _____

הנחיות כניסה מחדש (זמן, אורור, שטיפה וכדו'): _____

_____

_____

- לא יבוצע ריסוס בשעות הפעילות של המוסד החינוכי.
- הדברה במוסדות חינוך תבוצע אך ורק על-ידי מדביר בעל רישיון מדביר במבנים ובשטח פתוח או רישיון מדביר באיוד.
- ההדברה תבוצע בהתאם להוראות התווית.
- חובה על המדביר להשאיר יומן ביצוע פעולות הדברה תיקני וחתום כנדרש בחוק.
- לא יעשה שימוש בתכשירים שאינם מאושרים ע"י המשרד להגנת הסביבה.

שם ותפקיד של מאשר פעולת ההדברה: _____

חתימת מאשר פעולת ההדברה: _____ תאריך: _____